

de schouw

Nr. 1 - 2000

vereniging 'vrienden van de hoge veluwe'

de schouw
Orgaan van de Vereniging
„Vrienden van
De Hoge Veluwe”

Voorjaarsschouw 2000

47e jaargang - februari 2000

Inhoud

1	BeSCHOUWing	M.J. Hijink
3	Agenda alg. ledenvergadering 2000	
4	Verslag alg. ledenvergadering 1999	
6	Jaarverslag 1999	
12	Jaarrekening	J. Trapman
19	Nieuwjaarstoerspaak	M.J. Hijink
20	De Kröllers en Zuid-Afrika	B. Haak
25	Het familieleven van de mezen	W. v d Horst
27	De theekamer in het jachthuis	B. Haak
28	In gesprek met H. van Veldhuizen	L. Osborn
30	Mededelingen van de Vereniging	
31	Mededelingen uit het park	
32	Mededelingen vanuit het museum	

Redactie De Schouw:

P. Hoogendijk, Mozartdreef 49, 3906 BN Veenendaal, tel.: 0318-529166
T. de Tombe, Bovenweg 56, 6731 AE Otterlo, tel.: 0318-591542

Inzenden kopij voor de volgende nummers:

Voor 1 mei, 1 augustus, 1 november

Contactadressen van de Vereniging:

Vraag en Aanbod oude Schouwen:

W. van Wassenberg, Parklaan 29, 1601 EL Enkhuizen, tel.: 0228-316392

Bezetting Winkel Bezoekerscentrum:

Coördinator Mevrouw J.L. Wetsteijn, Apeldoornseweg 74,
6733 SC Wekerom, tel: 0318-593688

Werkgroep De Dennenscheerders:

Coördinator A.J.M. Barendrecht, Molecaten 113, 3772 LL Barneveld,
tel.: 0342-490770

Werkgroep Geschiedenis:

Coördinator P.B. Hofman, Egelenburg 35, 1081 GH Amsterdam,
tel.: 020-6420549

Gidsen:

Coördinator A. Tempel, Wezellaan 4, 6705 DG Wageningen,
tel.: 0317-410042

Florawerkgroep:

Coördinator H. de Hoop, Sportlaan 28, 6731 BD Otterlo,
tel.: 0318-592435

Faunawerkgroep:

Coördinator Mevrouw G. Sanders, Bosweg 31, 6721 HM Bennekom,
tel.: 0318-417234

Fotowerkgroep:

Coördinator M. Drijer, Ooievaarstraat 47, 7463 AW Rijssen,
tel.: 0548-540655

Hoge Veluwedagen:

Coördinator Mevrouw M.T.M. Smeets, Hessenweg 31, 6718 TC Ede,
tel.: 0318-618489

Werkgroep Kunst en Cultuur:

Coördinator J.H.L. de Vries, Arnhemseweg 31, 6731 BN Otterlo,
tel.: 0318-592489

Werkgroep Rondleidingen St. Hubertus:

Coördinator J.H.L. de Vries, Arnhemseweg 31, 6731 BN Otterlo,
tel.: 0318-592489

Kempavonden:

Coördinator D. v. d. Klis, Heldringweg 4, 7351 BE Hoenderlo
tel.: 055 - 378 10 79

Overname van teksten alleen met toestemming van redactie.

Foto omslag:
Hans Drijer

Druk:
Grafisch Bedrijf Outhuis bv

beSCHOUWing

Nogmaals Exoten

Eind november stond er een bericht op onze voice-mail van een redacteur van het blad Grasduinen. Een verzoek om terug te bellen. Nadat ik dat had geprobeerd en geen gehoor kreeg, heb ik het laten zitten. Begin december belde een redacteur van "De Gelderlander" en toen werd mij het één en ander duidelijk. Blafherten! In het najaar van 1998 was ik, ongewild, muntjak of blafhertexpert geworden als gevolg van een verhaal, dat ik had geschreven over potentiële nieuwe diersoorten voor de Veluwe en voor ons land. Geschreven voor het dorpsblad van Otterlo nam De Veluwenaar van de Gazenbeekstichting het artikel over. De teneur van het verhaal was, dat de authentieke fauna van de verschillende continenten op aarde voortdurend verandert. Niet alleen verdwijnen er veel diersoorten, maar er duiken ook voortdurend (nieuwe) soorten op ver buiten de oorspronggebieden. Dan zijn het ineens exoten en worden ze soms hardnekkig vervolgd. De mens is n.l. al eeuwen lang op een gigantische manier bezig met het verslepen van dieren (en planten) over de aardbol. Voor het houden van (exotische) huisdieren, pelsdieren voor de bontindustrie, nieuwe dieren voor de jacht, voor wildparkjes e.d. Een voorbeeld dicht bij huis: de heer Kröller heeft vroeger zelfs kangoeroes geïmporteerd, die op het Landgoed Hoenderloo van het Park zijn uitgezet, maar uiteindelijk in Artis terecht zijn gekomen. U kent ongetwijfeld uit de pers de discussies over de zeer regelmatige importen van allerlei exotische dieren via Schiphol, met alle toestanden eromheen. Nu zitten er diersoorten tussen, met name afkomstig uit gematigde klimaatgebieden die hier in West Europa een biotoop kunnen vinden, waarin ze zich zouden kunnen handhaven. De muskus- of bisamrat, afkomstig uit Noord Amerika en ontsnapt uit pelsdierfokkerijen, is voor N.W. Europa een goed voorbeeld. Klassiek zijn uiteraard de

konijnenplagen van Australië en Chili, ten gevolge van uitgezette exemplaren. Want ook al vindt een nieuw diersoort een geschikt biotoop, de predatoren van het oorspronggebied ontbreken nogal eens en dan kan het dier uitgroeien tot een grotere plaag dan in het oorspronggebied.

Vaak wordt vergeten, dat verschillende diersoorten van ons land hier vrij recent zijn verschenen. Het schijnt, dat het konijn door de Romeinen in het begin van onze jaartelling over Europa is verspreid. De bunzing heeft zich na 1800 van achter de Oeral over Europa verspreid. De zwarte specht heeft zich in de loop van de 20-ste eeuw vanuit het oosten in ons land gevestigd. Het is dus eigenlijk een verschijnsel van alle tijden, waarbij in de laatste millennia de mens een hoofdrol heeft vervuld. Voor de beoordeling of een nieuwe diersoort een uitbreiding van de fauna betekent of als ongewenst (exoot) als een faunavervalsing wordt beschouwd, spelen verschillende factoren een rol. Primair wordt bezien of het dier hier vroeger voorkwam. Tevens is het een pré, als het dier op eigen kracht terug komt. Dus kijkt faunaminnend Nederland in deze tijd gespannen naar die ene volwassen zeearend, die rond Kerst in de Oostvaarders Plassen is signaleerd. En ook naar de één of twee lynxen, die deze zomer (schijnbaar) zijn gesignaleerd op de Veluwe. Uitgezet? Het zou verrijking van onze wilde fauna kunnen worden, want de Europese lynx hoort hier thuis.. Maar de moeflon uit Corsica/Sardinië en het damhert, oorspronkelijk thuis horend in het Middellandse Zee gebied, daarover zijn de meningen kennelijk nog steeds verdeeld. Waarom mijn fascinatie voor dit onderwerp?

In de zeventiger jaren was ik werkzaam bij de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen en ben toen een jaar of zeven verantwoordelijk geweest voor de acties ter voorkoming en bestrijding van gevaarlijk geachte

(nieuwe) ziekten en plagen voor ons land. Je moet dan denken aan de coloradokever, pal na de oorlog, aardappelmoeheid e.a. ziekten en plagen. Ook de acties tegen de muskusrat zijn in de zestiger jaren door de PD gestart. In 1972 of '73 heb ik aan de basis gestaan van een campagne tegen een voor ons land nieuwe, agressieve stam van de iepenziekte. De aanvankelijk landelijke actie, geleid door PD en Staatsbosbeheer, was redelijk succesvol, totdat in de afgelopen jaren de actie werd gedecentraliseerd en de landelijke verantwoordelijkheid verdween. De actie verwaterde in veel streken, waarna de ziekte weer sterk toenam.

Welke ziekten en plagen aanleiding kunnen zijn tot door de overheid georganiseerde bestrijdingsacties is nu geen individuele aangelegenheid meer van het betrokken land, maar een zaak die in de EEG gezamenlijk wordt vastgesteld.

Nu zou hier veel meer over te zeggen zijn, maar ik wil terug naar het blafhert. Het verhaal in 1998 veroorzaakte een mediahype. Temeer, daar ik veronderstelde, dat de doodgereden exemplaren op meer dan één plek in ons land konden duiden op een al veel grotere populatie. Grasduinen berichtte evenwel, dat de muntjak op de Veluwe "in rook was opgegaan?" Ook de Gelderlander had fauna-experts van de Veluwe gesproken, die aangaven, dat er in 1999 nauwelijks (hooguit één) muntjaks op de Veluwe zijn waargenomen. Verondersteld werd, "dat er in 1998 reeën voor muntjaks zijn aangezien", dus verkeerde identificaties. Ook zou het om ontsnapte dieren gaan, die gemakkelijk onder de wielen geraaken. Dus tevreden deskundigen, want er is kennelijk geen probleem met een ongewenste exoot!

Toch lijkt het mij nog veel te vroeg voor deze conclusies. Het lijkt mij onwaarschijnlijk, dat de ca. 8 doodgereden muntjaks in 1998, in de

Achterhoek en op de Veluwe, allen reeën zijn geweest. In enkele gevallen stond de boswachter met het doodgereden dier op de foto in de krant. Het was nieuws, omdat het gevonden exemplaar afweek van het goed bekende ree. Indien het losgelaten of ontsnapte dieren zijn geweest (op meerdere plaatsen?), dan zou ik er maar van uitgaan, dat niet alle exemplaren zich als kamikazes voor de wielen hebben geworpen. Het lijkt er wel op, dat de populatie in ieder geval nog niet groot kan zijn. De muntjak heeft een beperkte reproductiesnelheid, als je dat bv vergelijkt met de muskusrat, die per jaar 3 à 4 nesten met 4 à 5 jongen krijgt. In Engeland zit nu, na de eerste introductie van blafherten honderd jaar geleden, een populatie van 100.000 à 200.000 stuks. Dus een betrekkelijk langzame populatieopbouw van dit Zuid Chinese minihert. Het dier komt in het oorsprongsgebied tot 2500 m. hoogte in de bergen voor en is vermoedelijk bestand tegen onze winters.

Ook in Frankrijk zitten haarden.

Wil je de zaak echt in de gaten houden, dan kun je het best deskundigen, die het dier met z'n veldkenmerken goed kennen, rond de nu bekende vindplaatsen gerichte en systematische springen laten verrichten. Je moet dus op zoek gaan naar het dier, al zijn eventuele toevallige waarnemingen bij edelherttellingen e.d. altijd meegenomen. Tenminste als je een beginpopulatie vroegtijdig wilt ontdekken. En je moet de opsporing meerdere jaren volhouden. Tenslotte, één van onze dennenscheerders, die zich op de Veluwe ook veel met het grofwild bezig houdt, meldde mij, dat hij in 1999 op twee plaatsen een muntjak had gezien. Eén buiten en één in ons Park. Allemaal gezichtsbedrog? Mijns inziens voldoende reden om attent te blijven.

Martin Hijink, voorzitter.

ALGEMENE LEDENVERGADERING 2000

Op zaterdag 15 april 2000 zal om 09.30 uur in Restaurant Rijzenburg aan de zuidelijke ingang van Het Park te Schaarsbergen de Algemene Ledenvergadering van de Vereniging "Vrienden van de Hoge Veluwe" plaats vinden.

Agendapunten.

1. Opening en mededelingen van de voorzitter
2. Ingekomen stukken
3. Verslag van de Algemene Ledenvergadering van 24 april 1999 (zie deze Schouw)
4. Jaarverslagen (zie deze Schouw)
5. Financiële zaken
 - * Financieel jaarverslag 1999
 - * Begroting voor 2000
6. Toetreding werkgroep Rondleidingen St. Hubertus.
Het bestuur stelt voor om de werkgroep Rondleidingen St. Hubertus een officiële plaats als werkgroep te geven onder de naam Rondleidingen St. Hubertus. De groep telt 23 leden en draagt reeds bij aan onze verenigingsactiviteiten.
7. Bestuursverkiezingen:
 - * Vice-voorzitter: aftredend en niet herkiesbaar: dhr. H van Tuil; in de Algemene Bestuursvergadering van 3 februari j.l. hebben de bestuursleden uit hun midden de heer H. de Hoop als vice-voorzitter aangewezen.
 - * Secretaris: aftredend en herkiesbaar; H.H.M. Grool-Dohle
 - * redactie De Schouw: aftredend en niet herkiesbaar: dhr M. Pronk; voorgedragen wordt dhr. P. Hoogendijk
 - * Dennenscheerders: aftredend en herkiesbaar: dhr. A.J.M. Barendrecht.
 - * Thema- en Hoge Veluwedagen: aftredend en herkiesbaar: mevr. M.T.M. Smeets
8. Een dankwoord voor de vertrekkende bestuursleden en een welkomstwoord voor de nieuwe leden van het bestuur.

PAUZE

9. Mededelingen van de Directie van Het Park
10. Rondvraag
11. Sluiting om ca. 12.00 uur

Na afloop van de vergadering is er gelegenheid tot een gezamenlijke lunch in de Kemperberg. De bekende vriendenlunch is te bestellen door voor 1 april as. f 4,— p.p. over te maken op giro 2999180 t.n.v. Adm. Manifest Vrienden van de Hoge Veluwe te Lunteren. Maximaal 40 personen kunnen deelnemen. Wie het eerst komt...

Vanaf 13:00 uur start een wandeling vanaf de Kemperberg.

ATTENTIE

Op vertoon van deze Schouw hebt u op zaterdag 15 april 2000
GRATIS TOEGANG TOT HET PARK

Verslag van de Algemene Ledenvergadering 1999 gehouden op 24 april 1999 in Restaurant Rijzenburg

1. Opening en mededelingen voorzitter

De voorzitter, de heer Hijink, opent de vergadering om 9.30 uur.

Hij heet de aanwezigen, met name de directie van het Park en de erevoorzitter, de heer Borst, van harte welkom en meldt dat de heer Drijber is verhinderd.

De heer Hijink maakt melding van de discussie die momenteel gaande is over de toekomst van de Veluwe en van de diverse notities die hieromtrent zijn verschenen.

Hij spreekt de hoop uit dat er een samenhangende visie zal komen over de toekomst van de Veluwe.

In een terugblik op het afgelopen jaar noemt hij de geslaagde jubileumviering op 12 september 1998 en de opening van het eigen verenigingsgebouw op 9 mei 1998.

Mede naar aanleiding van en in vervolg op het symposium dat op 12 september werd gehouden komt de directie van het Park binnenkort met een notitie over vrijwilligerswerk en de relatie tussen Vereniging en Park.

In het eigen verenigingsgebouw hebben de afgelopen periode reeds tal van, gedeeltelijk nieuwe, activiteiten (ongeveer 150) plaatsgevonden.

Ook is dit jaar een nieuwe werkgroep van start gegaan, namelijk de werkgroep Kunst en Cultuur en is zeer recent gestart met een werkgroep gidsen (38 deelnemers) voor het jachthuis Hubertus.

2. Ingekomen stukken

Er zijn geen ingekomen stukken.

3/4. Jaarverslagen

Zowel het verslag van de Algemene Ledenvergadering van 25 april 1998 als de jaarverslagen van de verschillende werkgroepen worden ongewijzigd vastgesteld.

5. Financiële zaken

De penningmeester, de heer Trapman, geeft een toelichting op de jaarrekening 1998 en op de financiële uitkomsten van het 50-jarig jubileum. Met betrekking tot de begroting 1999 merkt hij op dat het aantal leden heel licht terugloopt maar dat over het algemeen het ledenaantal al jaren schommelt rond hetzelfde aantal.

Hij meldt de mogelijkheid van een lichte contributieverhoging in de toekomst.

Mede naar aanleiding van een vraag uit de zaal, wordt door de heer Trapman opgemerkt dat er in de toekomst mogelijk een meerjarenbeleidsplan en een meerjarenbegroting worden ontwikkeld.

De voorzitter wijst nog op de toegevoegde accountantsverklaring en dankt de heer Trapman voor zijn inzet.

De financiële stukken worden onder applaus goedgekeurd.

6. Toetreding werkgroep kunst en Cultuur.

De voorzitter meldt de start van de werkgroep Kunst en Cultuur en zegt dat de werkgroep als lid van het Algemeen Bestuur heeft voorgedragen de heer J. de Vries. De werkgroep heeft de afgelopen periode reeds een aantal activiteiten ontplooid.

7. Bestuursverkiezingen:

De heer C. van Rijswijk is als coördinator van de florawerkgroep en als lid van het Algemeen Bestuur aftredend en niet herkiesbaar. De florawerkgroep heeft als zijn opvolger voorgedragen de heer H. de Hoop. De vergadering stemt hiermee in.

De vergadering stemt in met de voordracht van de heer De Vries als lid van het Algemeen Bestuur namens de werkgroep Kunst en Cultuur. Aftredend en herkiesbaar zijn de heren P. Hofman, J. Trapman en M. Hijink. Er zijn geen tegenkandidaten. De ALV stemt in met herverkiezing.

8. Dankwoord

De voorzitter dankt het vertrekkende bestuurslid de heer C. van Rijswijk voor de uiterst betrokken wijze waarop hij het coördinatorschap van de florawerkgroep en het werk in het Algemeen Bestuur heeft verricht. Hij is verheugd dat de heer van Rijswijk lid blijft van het Werkoverleg met het Park.

Hij heet de nieuwe bestuursleden welkom en wenst hen succes.

Tenslotte neemt hij met een bloemetje afscheid van mw. L. Meijer als lid van de redactie van de Schouw. Hij bedankt haar voor haar inzet.

9. Mededelingen van de directie van het Park

De heer Bruning doet een aantal mededelingen namens de directie van het Park (zie Schouw nr. 2 van 1999).

De heer Sniijders bedankt namens de directie de heer Van Rijswijk voor het vele werk dat hij voor het Park heeft verricht. Vervolgens geeft hij een toelichting op het beheer van het Park. De heer Bruning merkt naar aanleiding van vragen uit de zaal op dat een koppeling tussen jaar kaarten voor het park en contributie van de Vereniging wordt onderzocht.

In antwoord op een vraag over een abonnement voor het leven zegt de heer Bruning dat hij zal onderzoeken of het mogelijk is een speciale prijs te bepalen voor ouderen (ipv voorgestelde 20 maal de prijs van een jaar kaart).

Ook zal bekeken worden of het parkeerterrein bij de Kemperberg en de fietsenstalling voor privé-fietsen op het Marchantplein kunnen worden verbeterd.

10. Rondvraag

De heer Ohmstede dankt het bestuur voor het vele werk dat is verricht en doet een beroep op alle leden zich ook daadwerkelijk als vrienden te gedragen zodat een negatieve sfeer waarbij mensen negatief over elkaar oordelen wordt voorkomen. Hij pleit ervoor om gezamenlijk naar oplossingen te zoeken en te komen tot een echte vriendsfeer.

11. Sluiting

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun komst en het vertrouwen dat in het bestuur is gesteld. Hij dankt de heer Ohmstede als dag-sluiters en sluit de vergadering om 12.15 uur.

Jaarverslag 1999

Bestuur

Het jaar 1999 van de Vereniging was in verschillende opzichten een boeiend jaar. De belangrijkste aspecten komen uiteraard in de verslagen van de werkgroepen aan de orde, maar overstijgend valt het volgende op te merken.

Het aantal werkgroepen van de Vereniging is in dit verenigingsjaar gestegen naar negen.

In de loop van het voorjaar is de werkgroep Rondleidingen St. Hubertus gestart met een dertigtal gidsen. Na een intensieve training in het voorjaar zijn deze vrijwillige gidsen operationeel geworden. In goede samenwerking met de beheerders van het Jachthuis en beroepskrachten zijn ze vanaf april aanvullend en met succes ingezet voor rondleidingen.

Jan en Anneke de Vries doen de coördinatie van de werkgroep.

De werkgroepen van de Vereniging zijn dit jaar weer op vele gebieden actief geweest. Dit wordt ook duidelijk door de publicatie van artikelen en de aangekondigde thema's en onderwerpen in "de Schouw". Ook de jonge werkgroep Kunst & Cultuur doet van zich spreken, o.a. met interessante artikelen in ons blad.

De belangstelling voor de themadagen en Hoge Veluwe dagen is zeer goed. Deze voorzien kennelijk in een behoefte, onder meer door de geslaagde keuze van de onderwerpen. Ons verenigingshuis "Kemperberg" neemt nu een vaste en prominente plaats in bij de meeste activiteiten van de Vereniging. Voor de profilering van de Vereniging en de werving van leden vormt de "Kemperberg" een uiterst belangrijk visitekaartje.

De informatieve presentatie van onze Vereniging in het bezoekerscentrum is in de loop van dit jaar sterk verbeterd. De brieven-

bus bij deze presentatie blijkt in een behoefte te voorzien. Veel aanmeldingen van nieuwe leden en verzoeken om informatie bereiken ons op deze manier.

De medewerkers van het Zomerkamp/Dennenscheerders wonnen met de aanleg van een knuppelbrug bij de Watertoren de jaarlijkse vrijwilligersprijs van de gemeente Apeldoorn. Een hartelijke felicitatie waard!

Het Algemeen Bestuur vergaderde in dit verslagjaar vijf keer, het Dagelijks Bestuur zes keer.

De heer F. van Ardenne, bestuursmedewerker van de gemeente Apeldoorn, zal namens de burgemeester van die gemeente, deelnemen aan onze Algemene Bestuursvergaderingen.

Het jaar werd, zoals gebruikelijk, afgesloten met de Oudejaarswandeling, waaraan ongeveer 35 personen deelnamen.

De dennenscheerders

Naast de traditionele activiteiten stond het afgelopen jaar in het teken van een aantal bijzondere projecten en gebeurtenissen. De wederom ontspannen en constructieve samenwerking met de medewerkers van het Park in combinatie met de inzet van Dennenscheerders en deelnemers van het zomerkamp resulteerden weer in een productief jaar.

De dinsdagploeg kon zijn hart ophalen bij het opruimen van restanten grove den aan de Houtkampweg. Na het verzamelen van de kegels van de omgezaagde dennen voor de nieuwe aanplant kon er volop worden gebrand. Ter gelegenheid van het 50-jarige jubileum van de Vereniging bestond een van de cadeaux aan

het Park uit een wezenlijke bijdrage aan het regelmatige onderhoud van de landschapstuin. Na een gedegen voorbereiding, die bestond uit een goede voorlichting en een duidelijke taakomschrijving, is er dit jaar volop brem, bramen en grove den verwijderd.

Ter voorbereiding van het zomerkamp werd er gewerkt aan enkele voorzieningen op de (zomer)camping.

Tijdens het zomerkamp assisteerden de Dennenscheerders de “zomerkampers” bij het bouwen van de knuppelbrug en het inmiddels traditionele hooien.

De donderdaggroep deed in 1999 zijn reputatie eer aan en verwijderde op grote schaal grove dennen en opslag links en rechts van de Wildbaanweg. Ook Siberie, het Otterlose Zand en De Plijmen kregen bezoek van deze enthousiaste ploeg.

Ook uit deze groep hielpen enkele leden bij het hooien op de Schaapjesweide en Veentjesweide.

De zaterdaggroep heeft een moeilijk jaar achter de rug. Door ziekte kon deze groep, na een aanvankelijk enthousiaste start, binnen het Park slechts zeer beperkt actief zijn.

Het geslaagde jaarlijkse uitje, het gezamenlijke etentje en de sfeervolle oliebollenbijeenkomst zorgden in 1999 voor de nodige traditionele “ontspanning”.

Zomerkamp 1999

Ook dit jaar beet een groep van de N.J.N. afd. Ede de spits af met plaggen op de Bunt. De in het verleden geplagde stroken laten een mooi herstel zien van diverse soorten vegetatie. Reden genoeg er dit jaar mee door te gaan.

Een groep jongelui van Groot-Emaus heeft de al eerder uitgezette vogelvijver bij de wildobservatie in de Plijmen zijn definitieve vorm gegeven. Het slietenraster in Oud Reemst is weer in ere hersteld en het raster in de Plijmen is afgebroken.

Een aantal vrijwilligers heeft de her en der in het Park aanwezige vijvertjes geschoond.

In de laatste week van juli en de eerste week van augustus werd er gehooid. De combinatie van prachtig weer en de inzet van veel vrijwilligers resulteerden in een recordopbrengst van 870 pakken prima hooi (1998: 564 pakken!) waarmee de kinderboerderijen in Apeldoorn werden verblijd.

Klapstuk van de veiling was dit jaar de aanleg van een 166 meter lange knuppelbrug bij de Veentjeswei. Onder deskundige leiding van Ed Quax en met de hulp van een aantal enthousiaste vrijwilligers is er hard gewerkt aan de realisatie van deze brug, die een prachtig begroeid, maar wel moerassig terrein, toegankelijk heeft gemaakt voor wandelaars en rolstoel gebruikers. Een mooie beloning voor de Vrienden van de Hoge Veluwe kwam in december toen bekend werd gemaakt dat de knuppelbrug de Louise de Brauwprijs 1999 van de gemeente Apeldoorn had gewonnen. Deze prijs, groot fl. 5.000,—, stelt de gemeente Apeldoorn jaarlijks beschikbaar voor het meest vernieuwende vrijwilligersproject binnen haar gemeentegrenzen.

Dit jaar maakte Ad Peters bekend een stap terug te willen doen in de organisatie van het zomerkamp. Vanaf deze plaats een woord van dank voor zijn voortreffelijke bijdrage in de afgelopen jaren.

Al met al was 1999 dankzij de inzet van vrijwilligers en leiding en de plezierige samenwerking met de medewerkers van het Park een goed jaar!

De goede ervaringen van de afgelopen tijd en de nu bekende plannen vormen de basis voor het jaar 2000.

We hopen dat iedereen daar in goede gezondheid aan mee kan doen!

Tijn Barendrecht

Florawerk groep

De 20 leden van de werkgroep kwamen éénmaal per maand bij elkaar in de Kemperberg om enkele zaken te bespreken of dia's te bekijken. Ongeveer 40 keer bracht de groep een

bezoek aan een deel van het Park, waarbij vooral gelet werd op de in hun voortbestaan bedreigde plantensoorten. We volgden het wel en wee van de ongeveer 30 in het Park voorkomende Rode Lijst soorten. Korensla werd dit jaar niet aangetroffen. Gelukkig werden van een aantal andere soorten (o.a. heidezegge, klein warkruid, grondster en maanvaren) nieuwe standplaatsen gevonden. Heel bijzonder was het vinden van een aantal jonge planten van de moeraswolfsklauw op enkele jaren geleden geplagde plekjes.

Enkele leden hebben meegewerkt aan de volledige inventarisatie van het zuidelijk gedeelte van het Park door "Floron". In één weekeinde werden 17 kilometerhokken (=17 km²) geïnventariseerd. Enkele hokken behoren tot de soortenarmste van ons land; in deze "buntgrassteppen" werden niet meer dan 18 soorten genoteerd, terwijl elders in het Park regelmatig meer dan 100 werden aangetroffen.

De werkgroep zal in het komende jaar de inventarisatie voortzetten.

Naar aanleiding van de door de florawerkgroep verzorgde themadag heeft een tiental "vrienden" meegewerkt aan het in kaart brengen van hengel, een plantje dat in ons Park blijkbaar nog tamelijk veel voorkomt.

De waarnemingen werden in 1999 driemaal in prettige sfeer met de directie van het Park besproken (samen met vertegenwoordigers van de Faunawerkgroep).

Henk de Hoop

Faunawerkgroep

Op 11 mei was het zover: het geheel vernieuwde boekje "Toetssoorten van de Heidefauna" werd tijdens een feestelijke bijeenkomst op Kemperberg door de auteur, Chris van de Bund, aangeboden aan de directeur van het Park en aan de voorzitter van de Vrienden. Het fraai geïllustreerde boekje deed dit jaar al direct dienst bij het veldwerk door de Faunawerkgroepleden. Dit veldwerk hield naast de inventarisatie van de vaste gebieden ook een onderzoek naar flora en fauna in een

groot aantal vijvers, poelen en vennen in. Aan de rapportage van dit project, waaraan de hele Faunawerkgroep heeft meegewerkt, wordt momenteel gewerkt.

Verder werd door een aantal werkgroepleden samen met personeel van het Park in allerijl een overzetactie van padden en kikkers ter hoogte van Kemperberg georganiseerd. Door het wegvallen van een vijver daar ter plekke dreigde een ramp onder de amfibieën, die massaal de weg overstaken. Honderden dieren werden gevangen en naar veiliger water overgebracht.

Verder

- * werden door de werkgroepleden vele waarnemingen in het veld gedaan, waarbij ook "verkeersslachtoffers" werden geteld,
- * werden tijdens een aantal nachtelijke bezoeken maar liefst 41 territoria van nachtzwaluwen vastgesteld,
- * werd een aantal systematische vlindertellingen en vogelinventarisaties, o.a. van atlasblokken, uitgevoerd,
- * werd een begin gemaakt met de opslag van waarnemingen in een database volgens een door Carlo van Rijswijk ontworpen programma,
- * werden een Natuurhistorisch jaarverslag en een rapport over de Fauna van stuifzanden uitgebracht.

De werkgroep telt 18 leden en komt maandelijks bijeen. Er werd in 1999 driemaal in goede sfeer overlegd met de Directie van het Park over allerlei zaken aangaande flora en fauna.

Geoske Sanders

De Fotowerkgroep

Ook in het jaar 1999 hebben de leden van de fotowerkgroep getracht de flora en fauna van het Nationale Park de Hoge Veluwe zo goed mogelijk in beeld te brengen.

Extra aandacht is geschonken aan landschapopnames en macrofotografie. Daarnaast is een begin gemaakt om dia's te maken in het kader van het project "zandverstuiving". Het beeldmateriaal is gebruikt voor de omslagen van de

Schouw en tevens zijn 100 nieuwe dia's aangeleverd aan het Park.

Door het Park wordt het fotomateriaal thans digitaal opgeslagen. Hierdoor is een betere verwerking mogelijk geworden.

In november 1999 heeft de fotowerkgroep een themadag, met als onderwerp "Natuurfotografie" georganiseerd. De deelname oversteeg alle verwachtingen. De presentaties moesten, gezien de grote opkomst, in twee gedeeltes worden gehouden. Mede dankzij de coördinatrice van de themadagen is deze dag bijzonder goed verlopen.

Hans Drijer

De Geschiedeniswerkgroep

De werkgroep werd opgericht op 14 juni 1986 en bestond in december 1998 twaalfeneenhalf jaar. De zeven leden hebben tijdens de eerste vergadering in 1999 aandacht aan dit jubileum besteed.

Het aantal leden is niet zo groot, maar alle leden zijn zeer actief bezig, hetgeen bleek uit het grote aantal bijdragen in de Schouw. Aan deze publicaties gaan vaak dagen archiefonderzoek vooraf, terwijl in een aantal gevallen ook veldwerk gedaan moet worden. In maart werd op de Voorjaars Hoge Veluwe-dag een lezing over Schaarsbergen gehouden door René Vosseveld en Bram Haak. Geschiedenis is een onderwerp waar gelukkig veel leden belangstelling voor hebben, want de zaal zat vol. De werkgroep heeft haar medewerking toegezegd aan een themanummer over zandverstuivingen dat in het voorjaar van 2000 zal verschijnen. In november werd begonnen met het maken van een index op historische bijdragen die sinds 1955 in de Schouw gepubliceerd werden.

Piet Hofman

Gidsen

Vijf gidsen namen afscheid en drie traden toe; daarmee kwam het aantal gidsen op 35.

Het aantal deelnemers aan de 117 publieks-

wandelingen was 1211 (1998: 1658), en aan de 327 aangevraagde wandelingen 6178 (1998: 6490), inclusief de 1152 die zich in 27 (1998: 24) bussen lieten vervoeren. De belangstelling voor de publiekswandelingen is dus opnieuw duidelijk afgenomen. Alleen in de herfstvakantie en in de sneeuwrijke krokusvakantie was er een behoorlijke toestroom.

Pogingen om de belangstelling op te voeren door thematische wandelingen aan te bieden hadden weinig succes.

Verplaatsing van de wandelingen rond het Jachthuis Sint Hubertus van mei naar de zomermaanden deed de belangstelling nauwelijks toenemen. De 21 wandelingen in de bronstijd waren weer bijna allemaal volgeboekt (337 deelnemers). Dit jaar werden daarnaast 22 groepen fietsers (10-12 personen per groep) langs enkele observatieplaatsen geleid. Voor de wandelaars en fietsers werd vooraf in het bezoekerscentrum de half uur durende film van Luc Enting vertoond.

Van de wandelaars kregen zeven groepen en van de fietsers drie weinig of niets te zien. Op de meeste avonden werden wel bronstroedels waargenomen, maar was er weinig te horen.

Van deelnemers aan het zomerwerkkamp en aan bijeenkomsten van de Vrienden werden ongeveer 20 groepen rondgeleid.

Gidsen zelf namen deel aan de tweemaandelijks educatieve wandelingen o.l.v. Jo Pijnenburg en Ien Slijkhuis.

Verschillende gidsen waren betrokken bij andere activiteiten in het Park (onderzoek flora, fauna, paddenstoelen, wildroosters, wandelroutes) of leverden een bijdrage aan PR-activiteiten (twaalf artikelen in De Schouw, twee presentaties op TV Gelderland, medewerking aan de presentatie op de vakantiebeurs)

Albert Tempel

Hoge Veluwe- en Themadagen 1999

Ook in 1999 is er nog altijd groei in de bezoekersaantallen van de Hoge Veluwe- en de Themadagen. Vanaf 2000 gaan we voor de Themadagen dan ook naar de familie Poelman

van restaurant Rijzenburg. Helaas is Kemperberg te klein voor de diapresentaties. De lunches blijven wel plaatsvinden in Kemperberg.

Er zijn 5 Hogeveluwe dagen gehouden en 3 themadagen. Tijdens de Museum-Hogeveluwedag hebben we ons op een record mogen verheugen (rond de 180 bezoekers). Voor deze dag heeft het museum ons de dagkaarten voor de bezoekende leden gratis aangeboden.

Tenslotte wil ik de mensen bedanken die zich tijdens deze dagen inzetten om voor iedereen de dag tot een succes te maken.

Tessy Smeets

Winkel

Ook 1999 was een goed jaar voor de winkel. We hadden een goede omzet, al heeft zich de stijgende lijn niet voortgezet. De zomer was erg druk mede doordat onze winkelbeheerster Jolanda Vennema ziek was. Maar door de grote inzet van alle dames is dit goed opgevangen. In december hadden we ons jaarlijks uitgeveerd. Deze keer was dat het Tegelmuseum in Otterlo en daarna een etentje in Veenendaal. We hebben afscheid genomen van twee vrijwilligsters en wel To Langelo en Netty Hiddink. We hopen op weer een goed jaar.

Jelly Wetsteijn

Werkgroep Kunst & Cultuur

In dit jaar is de werkgroep uitgegroeid tot het aantal van 17 leden, terwijl één persoon na een drietal jaren haar activiteiten wenste stop te zetten. Daardoor bestaat de groep nu uit 16 leden. De werkgroep kwam in dit jaar 7 x bijeen. Er werden als gebruikelijk inleidingen door de leden zelf verzorgd. Er zijn drie excursies gehouden, twee werden door de groep zelf georganiseerd en een door de beeldhouwer Piet Slegers. Hij nam ons mee naar een aantal

door hem uitgevoerde werken.

Naar aanleiding van de door hem uitgesproken wens om zijn beeld "Het Zwijn", dat binnen was opgesteld in De Aanshouw, weer op een natuurlijke plaats in het park te krijgen, heeft de werkgroep contact opgenomen met de directie van het park. Helaas heeft de in februari gedane toezegging tot medewerking nog niet tot het door de heer Slegers gewenste resultaat geleid.

De werkgroep heeft medewerking verleend aan de fotosessie voor nieuw tentoonstellingsmateriaal van de Vrienden in de Aanshouw. Tevens heeft zij waar mogelijk ondersteuning verleend aan de gidsengroep voor Hubertus. Dit in de vorm van studies en informatieverstrekking over o.a. in het slot aanwezige kunstwerken. De werkgroep heeft dit jaar wederom (haar) bijdrage aan De Schouw geleverd.

R. Siegers

Verenigingsgebouw "Kemperberg"

Door het hele jaar heen is gebleken dat het verenigingsgebouw in een duidelijke behoefte voorziet. De verschillende werkgroepen maken veelvuldig gebruik van het gebouw. De instuifzondagen werden goed bezocht, zowel in de winter als in de zomer. Op deze zondagen was het gemiddelde bezoekersaantal 30 personen. Op de nieuwjaarsinstuif kwamen zelfs een 90 leden. Voor de themadagen was het gebouw echter te klein. Zo moest de themadag van de fotowerkgroep vanwege de vele aanmeldingen gesplitst worden in een ochtend en een middagsessie. Ook de andere themadagen werden door veel leden bezocht. Op de Hoge Veluwedagen maakten ongeveer 25 tot 30 personen gebruik van de Vriendenlunch.

Er zijn verschillende tentoonstellingen in het gebouw geweest. Zo waren er exposities van dhr. C. Hoogendijk (keramiek en reliëfs), mevr. G. Ohmstede (aquarellen), dhr. A. Peters (schilderstukken) en dhr. Joh. Ebregt (eveneens schilderstukken). Ook de

“Kempavonden” mochten zich in de belangstelling van een 25 tot 30-tal leden verheugen. Inmiddels is de parkeerplaats van ons verenigingsgebouw verhard en zijn in de keuken nieuwe plavuizen gelegd. Op één van de donderdagen, waarbij de Dennenscheerders na het werk hun erwtensoepputtigden zijn er door TV-Gelderland opnamen gemaakt. Tweemaal werd de Kemperberg, in een uitstekende samenwerking met de beheerders, gebruikt voor personeelsbijeenkomsten van het Park.

De Beheerders

Werkgroep Rondleidingen St. Hubertus

1999 was het eerste jaar van de werkgroep rondleidingen St. Hubertus. Het jaar begon met een boeiende cursus, georganiseerd door de Parkdirectie, op de vrijdagmiddagen van 5 februari tot en met 19 maart. De cursus werd afgesloten met een examendag van proefrondleidingen op 28 maart. Er waren 37 deelnemers aan de cursus, van wie er 23 daadwerkelijk zijn gaan rondleiden en 1 “beroeps” is geworden.

De rondleidingen werden gehouden op de zaterdagen en zondagen van april tot en met oktober, en dagelijks in de vakanties van de familie Oldenburger. Steeds in de combinatie van een vaste kracht en een vrijwilliger. Inmiddels worden ook in de wintermaanden rondleidingen verzorgd op de zaterdag- en zon-

dagmiddag (met uitzondering van januari, als het Jachthuis gesloten is).

In juli-augustus, toen de vaste staf getroffen werd door een aantal ziektegevallen, kon de werkgroep met de nodige improvisatie voor invallers zorgen. Op de Open Monumentendag op 11 september verzorgden leden van de werkgroep, aangevuld met enkele natuurgidsen, rondleidingen rond het Jachthuis.

Naast de rondleidingen werd op 27 mei een evaluatiebijeenkomst gehouden, waarbij door de Parkdirectie de definitieve syllabus van de cursus werd aangeboden: de gebundelde lezingen, met aanvullende informatie, ook uit de werkgroep Kunst en Cultuur, geredigeerd door werkgroepleden onder eindredactie van Martin Pronk. Tevens hield de heer Haakma Wagenaar een lezing over de kleuren in het Jachthuis; van de tekst met illustraties maakte Frits Goosmann een verzorgde kleurenbrochure.

Het werkgroepsjaar werd afgesloten met een feestelijke bijeenkomst op 19 november. 's Middags in het Kröller-Müller Museum rondleidingen door de tentoonstelling Isaac Israëls met een high tea, 's avonds een onvergetelijk diner in het Jachthuis.

Jan de Vries

JAARREKENING 1999 VAN DE VERENIGING VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE

Balans per 31 december 1999

A c t i v a	<i>f</i>	P a s s i v a	<i>f</i>
Inventaris en inrichting	93.020	Kapitaal	100.000
Vorderingen	14.031	Contributiereserve	41.340
Boeken	1.000	Fonds legaten / erfstellingen	187.087
Roparco	301.021	Afschrijvingsfonds	88.449
Rabobank, deposito	100.000	Bomenfonds	70.229
Postbank	4.261	Vooruitontvangen contributie	15.841
		Crediteuren	10.387
	<u>513.333</u>		<u>513.333</u>

Resultatenrekening over 1999

Lasten	<i>f</i>	Baten	<i>f</i>
De Schouw	37.758	Contributies	62.544
Verenigingskosten	15.295	Interest	17.032
Projecten	9.715	Giften	3.420
Huisvesting	4.537	Vrijwilligersprijs	5.000
Manifestaties	1.174		
Voordelig saldo	19.517		
	<u>87.996</u>		<u>87.996</u>

Toelichting

Waarderingsgrondslagen

Activa en passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

EXPLOITATIEBEGROTING 2000

	Begroting 1999	Uitkomst 1999	Begroting 2000
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Inkomsten			
Contributies	60.000	62.544	60.000
Interest	15.000	17.032	15.000
Giften	1.000	3.420	1.000
Vrijwilligersprijs	-	5.000	-
Totaal A	<u>76.000</u>	<u>87.996</u>	<u>76.000</u>
Uitgaven			
Schouw	40.000	37.758	40.000
Vereniging	17.250	15.295	17.500
Projecten	10.250	9.715	10.650
Huisvesting	4.000	4.537	4.000
Manifestaties	2.000	1.174	1.500
Totaal B	<u>73.500</u>	<u>68.479</u>	<u>73.650</u>
Saldo (A-B)	<u>2.500</u>	<u>19.517</u>	<u>2.350</u>

LEDENBESTAND

Het verloop van het ledenbestand van onze vereniging in 1999 luidt als volgt:

	Aantal 1-1-1999	Bij	Af	Aantal 31-12-1999
gewone leden	1.663	112	107	1.668
leden voor het leven	349	11	1	359
niet betalende leden (VVV's, bibliotheken etc.)	29	2	-	31
Totaal	<u>2.041</u>	<u>125</u>	<u>108</u>	<u>2.058</u>

Nieuwerkerk a/d IJssel, 3 februari 2000
 J.G. Trapman RA
 Penningmeester

Afschrijvingsfonds

Het verloop van dit fonds in 1999 luidt:

	<i>f</i>
Saldo 1 januari 1999	88.306
bij: dotatie uit het resultaat 1999	13.423
af: afschrijving 1999 materiële vaste activa	(13.280)
Saldo 31 december 1999	<u>88.449</u>

Fonds legaten / erfstellingen

Aan dit fonds worden ontvangen legaten en erfstellingen gedoteerd, voorzover die groter zijn dan *f* 10.000. Kleinere bedragen worden aan het Bomenfonds toegevoegd. Het fonds onderging in 1999 geen wijziging.

Bomenfonds

Het verloop van dit fonds in 1999 luidt :

	<i>f</i>
Saldo 1 januari 1999	65.229
bij: voordelig saldo exploitatierekening 1999	5.000
Saldo 31 december 1999	<u>70.229</u>

Crediteuren

Hiertoe behoren de kosten van de winterschouw 1998 (*f* 7.935), accountant (*f* 1.300) alsmede enige kleine posten.

Toelichting op de resultatenrekening over 1999

Het jaar 1999 is afgesloten met een voordelig saldo groot *f* 19.517 bij een begroot voordelig saldo van *f* 2.500. Vergelijking van begroting en werkelijkheid is hierna weergegeven.

Bestemming van het resultaat

Het voordelig saldo over 1999 ad *f* 19.517 is als volgt verdeeld :

	<i>f</i>
Toevoeging aan de kapitaalrekening	1.094
Toevoeging aan het afschrijvingsfonds	13.423
Toevoeging aan het bomenfonds	5.000
	<u>19.517</u>

Deze bestemming is reeds in de balans verwerkt.

Toelichting op de balans per 31 december 1999

Inventaris en inrichting

De specificatie van deze post luidt :

		Aanschaf 01-01-1999	Afschrij- ving t/m 1998	Investe- ring 1999	Afschrij- ving 1999	Boek- waarde 31-12-1999
	afschrijv.%	f	f	f	f	f
Kemperberg						
<i>verbouwing</i>	10	52.220	4.220	0	5.220	42.780
<i>inventaris</i>	10	24.447	2.447	0	2.440	19.560
<i>cv installatie</i>	10	21.942	1.942	0	2.200	17.800
Computers	20	20.895	7.395	0	3.080	10.420
Vlaggen	10	2.466	466	0	250	1.750
Diascherm	10	868	68	0	90	710
Totaal		<u>122.838</u>	<u>16.538</u>	<u>0</u>	<u>13.280</u>	<u>93.020</u>

Vorderingen

Betreft te ontvangen rente (f 11.835), gemeente Ede (f 1.896) en depot bij de PTT (f 300).

Rabobank deposito

Deze depositorekening groot f 100.000 is op 22 september 1995 geopend. De looptijd is 10 jaar en de rentevoet bedraagt 6,75%.

Kapitaalrekening

Aan de bestaande kapitaalrekening ad f 98.906 is in 1999 uit hoofde van bestemming van het resultaat een bedrag groot f 1.094 toegevoegd. Het saldo is thans in overeenstemming met het bedrag op de depositorekening.

Contributiereserve

Aan deze reserve worden ontvangen contributies van de "leden voor het leven" gedoteerd. In 1999 bedroeg dit f 3.850 (11 leden). Toerekening ten gunste van de resultatenrekening geschiedt met f 20 per lid per jaar. Aan het resultaat 1999 is uit dien hoofde een bedrag ad f 7.180 toegevoegd. De reserve is bij het huidige ledenbestand nog voor ca 6 jaar toereikend.

ACCOUNTANTSVERKLARING

Opdracht

Wij hebben de jaarrekening 1999 van de "Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe" te Hoenderloo gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de vereniging. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang omvat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de vereniging daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algemene beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en samenstelling van het vermogen op 31 december 1999 en van het resultaat over 1999 in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving.

Apeldoorn, 3 februari 2000
PAARDEKOOPEL & HOFFMAN
Accountants
drs. J. van der Lelie RA

Vriendendag 2000

Hoge Veluwe Voorjaarswandelingen op zaterdag 20 mei 2000.

Op zaterdag 20 mei a.s. zullen er wandelingen worden georganiseerd voor de leden van onze Vereniging.

U kunt kiezen uit de volgende drie wandelingen of desgewenst aan beide eerstgenoemde wandelingen deelnemen:

- een ochtendwandeling van ongeveer drie uur
- een middagwandeling van ongeveer twee uur
- een terreinwandeling van ongeveer vijf uur, speciaal voor wandelaars die ervan houden een hele dag dwars door het terrein te struinen.

Programma:

09.00 uur	In de "Kemperberg" kunt u voor fl. 1,— een kopje koffie of thee krijgen
09.15 uur	Vertrek voor de ochtendwandeling en de terreinwandeling
12.30 uur	Lunch voor de deelnemers aan de ochtendwandeling en de middagwandeling
13.00 uur	Vertrek voor de middagwandeling.

U kunt zich voor deze wandelingen opgeven door onderstaande strook of een kopie hiervan in te vullen en voor 10 mei te sturen naar Mevrouw J. Verweij, Rogakker 22, 6741 ER Lunteren.

Aan de gezamenlijke lunch (groentesoep en stokbrood) kunnen maximaal 40 personen deelnemen door vóór 10 mei fl. 4,— over te maken op giro 2999180 t.n.v. Administratie Vrienden Hoge Veluwe te Lunteren. Deelnemers aan de terreinwandeling wordt verzocht een lunchpakket mee te nemen.

Naam

Adres

Postcode/woonplaats

Telefoonnummer

Geeft personen op voor de

Ochtendwandeling

Middagwandeling

Terreinwandeling

Datum:

Handtekening:

Liesje Osborn

Nieuwjaarstoespraak

Vrienden, welkom op onze Millenniumstuif! Namens het bestuur van onze Vereniging wens ik u en de uwen een goed en gezond jaar 2000 toe. Als het u als leden van onze Vereniging goed gaat, dan kan onze Vereniging ongetwijfeld ook een prima jaar tegemoet zien.

Wij hebben op oudejaarsdag, twee dagen geleden, de vorige eeuw afgesloten met de traditionele Oudejaarswandeling. Toen we daarna, hier in ons gebouw, aan de koffie en de snert zaten, klonken voor het gebouw de sonore klanken uit een midwinterhoorn door een hoornblazer uit Zelhem. Daarmee hebben wij de boze geesten en kwade gedachten uit de vorige eeuw op de vlucht gedreven en beginnen wij nu opnieuw! De hoornblazer heeft zelfs een enkele hoorn verkocht, zodat we mogelijk in de toekomst uit eigen gelederen met een of enkele hoorns het jaar kunnen uitluiden.

Een nieuwjaarstoespraak bevat meestal iets van het verleden, maar ook de toekomst. Omdat ik mijn toespraak kort moet houden, lukt het mij niet om alle activiteiten van 1999 te bespreken en recht te doen. In de komende SCHOUW krijgt u wel een overzicht door middel van de jaarverslagen. En ik nodig u nu al vast uit voor de Jaarvergadering op 15 april 2000. Daar worden de verslagen besproken en kunt u uw opmerkingen kwijt. U zult dan zien, dat 1999 een boeiend jaar is geweest, waarbij alle werkgroepen zich adequaat hebben gewoerd. Toch wil ik er twee elementen uithalen en nu afzonderlijk noemen:

- In mei is het boek: "Toetssoorten van de Heidefauna", samengesteld door Chris van der Bund, gesteund door meerdere leden van de Faunawerkgroep, gepubliceerd. Met behulp van dit boek en het boek "Over de flora van de Hoge Veluwe" van Johan Ebregt kunnen fauna en flora van ons Park voor je echt tot leven komen. Op 7 december ontving onze Vereniging de jaarlijkse vrijwilligersprijs van de Gemeente Apeldoorn voor de constructie van

de knuppelbrug bij de watertoren in het St Hubertusgebied. Uiteraard een groot compliment voor de betrokken vrijwilligers van het Zomerkamp, met name voor coordinator Ad Peters en technisch leider Ed Quax.

En dan de toekomst. Uiteraard is de Vereniging geheel millenniumproof, daar hoeft niet aan getwijfeld te worden! Wij gaan door en zullen, zoals wij dat in het verleden hebben gedaan, ons aanpassen aan nieuwe situaties als en waar dat nodig is. Grote veranderingen? Onlangs las ik, dat een instituut in Wageningen, het Staringcentrum, een virtuele wandelroute heeft geopend op internet. Dus inloggen en de website van het instituut opzoeken en je begint je wandeling. Spuitbus met dennengeur bij de hand, je kunt naar links en rechts bos en natuur bekijken en je beleeft het helemaal in je luie stoel. Je beslist: ik wil een roedel edelherten of een rotte wilde zwijnen zien! Je bent dan van de teleurstelling af, die je op een echte wandeling wel eens hebt, als je juist deze dieren zoekt. Maar omgekeerd mis je ook wonderschone verrassingen!

Wel Vrienden, zo zal het m.i. niet worden en wij zullen blijven wandelen in de natuur en groepen, die daar prijs op stellen blijven begeleiden. Overigens moet ik toevoegen, dat het Staringcentrum onderzoeksbedoeelingen heeft met haar websites. Tenslotte, in de laatste SCHOUW heb ik gezegd, dat wij u zouden begroeten met een Millenniumcocktail. U moet dan bedenken, dat wij, in welk millennium we ook leven, in onze Vereniging maar één type cocktail kennen en dat is glühwein. Daarvan bent u ondertussen voorzien. Verder heb ik aangekondigd, dat wij ons 2000-ste lid een attentie zouden uitreiken. Daarmee bracht ik onze administratie tot wanhoop, daar dit met ca. 2050 leden, waarbij er elk jaar ca. 100 afvallen en tevens ca 100 bijkomen, niet was uit te zoeken. Toen hebben wij een list bedacht en zijn ges-

witthed naar het lid, dat zich in 1999 als laatste heeft aangemeld. Dat was mevr. J.C. Beetsma uit Apeldoorn, zij is met haar man in ons midden. Met genoegen bied ik haar namens de Vereniging enkele wijnglazen aan, voorzien van het embleem van onze Vereniging. Tenslotte dank ik de beheerders zeer voor de prima ver-

zorging van deze instuif en de passende woorden op het vlaggetje in elk glas glühwein. Op de mijne staat "sterkte" en dat wens ik u allen ook toe!

Martin Hijink

De Kröllers en Zuid-Afrika

Op 11 oktober 1999 was het precies honderd jaar geleden dat de Boerenoorlog in Zuid-Afrika uitbrak. Hoewel deze oorlog destijds over de gehele wereld groot opzien baarde, werd er in de oktobermaand van 1999 nauwelijks aandacht aan besteed. Op de Hoge Veluwe vinden we enkele monumenten die herinneren aan die oorlog o.a. het standbeeld van generaal Christiaan de Wet in het Otterlose Zand en in de buurt van het museum de Steynbank, genoemd naar Martinus T. Steyn, president van Oranje Vrijstaat. Het monument voor Christiaan de Wet is gemaakt door Joseph Mendes da Costa, terwijl de Steynbank is ontworpen door Henry van de Velde. De Steynbank werd gemaakt van de Maulbronner zandsteenblokken die overbodig waren geworden toen de bouw van het "grote museum" ten zuiden van de Franse Berg niet doorging. In het boek Krölller-Müller, honderd jaar bouwen en verzamelen is op pagina 12 nog een wat onduidelijke foto te vinden van mevrouw Krölller met president Steyn op het bordes van Huize ten Vijver in Den Haag. Het was de bedoeling dat er op de Hoge Veluwe ook nog een monument zou komen ter ere van Paul Krüger, de president van Transvaal, maar dat is nooit doorgegaan.

Zuid-Afrika herdenkt

Opvallend is dat ook de Zuid-Afrikaanse president Thabo Mbeki deze gebeurtenis heeft herdacht. Hij stond op de herdenkingsdag van 11 oktober 1999 nota bene in aanwezigheid van de

Hertog van Kent uitvoerig stil bij het feit, dat de Boerenoorlog die van 11 oktober 1899 tot 31 mei 1902 had geduurd zowel een zaak was geweest van de Boeren als van de zwarte bevolking van Zuid-Afrika. "Want", zo zei de president, "zwarte bondgenoten stonden zij aan zij met de Boeren en waren bereid hun leven te geven voor hun vrijheid en hun land. Wordt onze onafhankelijkheid ooit opnieuw vanuit het buitenland bedreigd, dan willen we onze vrijheid weer moeten verdedigen met dezelfde vastberadenheid als onze voorzaten".

Het is te begrijpen dat de Boeren die streden voor hun land en het behoud van de vrijheid over de gehele wereld als helden werden geprezen. Want "die dappere Boere en Boervrouw" waren niet alleen bereid, maar ook nog in staat om lange tijd samen met hun zwarte landgenoten hun land tegen de Engelse imperialisten te verdedigen. Het was echter de ongelijke strijd van David tegen Goliath, want de Boeren moesten met eenvoudige middelen strijden tegen een overmacht van Engelsen die tot de tanden gewapend waren. Engeland of zoals het graag genoemd wilde worden, the British Empire, gold in die tijd nog als een wereldmacht, die in de Boerenoorlog ten strijde trok tegen de twee mini-republiekjes Transvaal en Oranje Vrijstaat, die samen 250.000 inwoners telden en vergeleken met deze mini-staatjes is zelfs het huidige Luxemburg een grootmacht. Toch duurde het nog drie jaar voordat de Engelse imperialisten de Boeren tot overgave

konden dwingen. Daarbij pasten zij methoden toe die in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers werden nagevolgd. Omdat de Boeren overgingen tot de tactiek van de guerrilla-oorlog, sloten de Engelsen de vrouwen en kinderen op in interneringskampen, waaraan zij zelf de naam concentratiekampen gaven. De toestand in deze kampen was zo mensonterend dat er bijna dertigduizend vrouwen en kinderen omkwamen. Het is te begrijpen dat het optreden van de Engelsen in Zuid-Afrika in het algemeen grote beroering wekte en haat veroorzaakte en dan in het bijzonder in het stam-, taal- en bloedverwante Nederland, waar de Nederlandstalige Boeren van Zuid-Afrika als "onze neven" werden beschouwd. Ook de Kröllers hebben toen zoals zo vele anderen laten blijken dat zij aan de kant van de Boeren stonden en hebben op de Hoge Veluwe voor twee van deze dappere leiders der Boeren een monument laten oprichten.

Het verloop van de strijd

Vele decennia achtereen waren Nederland en Zuid-Afrika door nauwe banden verbonden en wel heel speciaal gedurende de Boerenoorlog (1899-1902). Vele Nederlanders hadden in die dagen intens meegeleefd met de Nederlandse Boeren en hun nakomelingen in Zuid-Afrika, die het gewaagd hadden het machtige Albion te trotseren; niet alleen Nederland ook andere landen namen stelling tegen de Engelse politiek in Zuid-Afrika. Immers na 1850 was er een soort compromis gevonden. Bij de Grote Trek van 1836 waren vele boeren weggetrokken en hadden nieuwe staatjes in het noorden gesticht, zoals Transvaal, Natal en Oranje-Vrij staat. De Engelsen erkenden na aanvankelijke vijandelijkheden tenslotte in 1850 hun onafhankelijkheid. Maar na de diamantvondsten in Kimberley in 1867 annexeerden zij zonder meer Oranje-Vrijstaat en in 1877, toen Disraeli prime-minister was, ook Transvaal. De Boeren grepen vervolgens naar de wapenen en versloegen in 1881 een Engels leger bij de Majobaheuvel en bereikten tenslotte, dat door het kabinet-Gladstone dat inmiddels het imperialistische kabinet Disraeli had vervan-

gen, de "Zuid-Afrikaanse Republiek" als zelfstandige staat werd erkend. Maar deze dreigde in het vervolg de verbinding van de Kaap naar Cairo dwars door Afrika te blokkeren, een plan dat in die jaren de wensdroom van alle Britse imperialisten was. Omdat er inmiddels goud was gevonden in Transvaal ontstond er de bekende gold-rush, waardoor vele buitenlanders, die als "uitlanders" werden beschouwd, zich daar wilden vestigen. Onder zijn nieuwe president Paul Krüger (†1904) had Transvaal zich voorspoedig ontwikkeld, maar de invasie van de vele uitlanders wierp tal van problemen op voor de jonge staat. Van die spanning wilde de Britse minister van de Kaapkolonie Cecil Rhodes gebruik maken om de verbindingroute Kaap - Cairo te verwezenlijken. In 1896 dreigde er een conflict tussen de ontevreden uitlanders en de Boeren. De administrateur van de Chartered Company, Jameson, kwam daarop met een legertje de uitlanders te hulp. Krüger wist deze inval af te slaan en de opstand der uitlanders in de kiem te smoren. De zwaar gecompromiteerde minister Rhodes moest aftreden en de affaire betekende voor het Engelse prestige een geduchte knauw. De spanningen met Transvaal bleven. De Engelsen concentreerden tenslotte troepen langs de grens van de Boerenrepubliek. Krüger eiste terugtrekking en toen de Engelsen weigerden, verklaarde hij in 1899 de oorlog, waarbij Transvaal door Oranje-Vrijstaat werd bijgestaan. De Boeren leverden een verbeterde strijd, maar zij waren tenslotte tegen de veel beter bewapende Engelse troepen niet opgewassen. De oorlog eindigde in 1902 met de onderwerping van de Boerenrepublieken. De Engelsen beloofden financiële steun bij de wederopbouw en zelfbestuur. In 1910 werd de Unie van Zuid-Afrika gesticht, bestaande uit de Kaapkolonie, Natal, Transvaal en Oranje-Vrijstaat als een dominion (zelfbesturende kolonie) van het Britse imperium.

De Batavier Lijn

Daar Kröllers scheepvaartactiviteiten ten nauwste samenhangen met de monumenten op de Hoge Veluwe mogen deze in dit verhaal

BATAVIER-LIJN

Van ROTTERDAM :	Van LONDEN :
Dinsdag	Maandag
Woensdag	Woensdag
Zaterdag	Zaterdag

Passageprijzen: 1° klasse f 30.-
 " " 2° " " 20.-

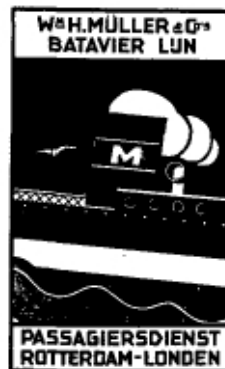
Inlichtingen verstrekt:

Wm. H. MÜLLER & Co's BATAVIER LIJN
 Willemsplein 3, Rotterdam

Een advertentie met data van afvaarten van Rotterdam en Londen en de prijzen uit oktober 1920.

zeker niet ontbreken. Het gaat in dit verband speciaal om de Batavier Lijn. Toen Kröller op 12 oktober 1896 de Nederlandsche Stoomboot Maatschappij had opgericht droeg één van de overgenomen schepen de naam "Batavier". De schepen van deze maatschappij onderhielden later vooral de lijndienst naar Londen en daarvoor kreeg deze lijndienst de naam (de) Batavier Lijn, vooral genoemd naar het eerste schip met de naam "Batavier" dat op 12 april 1830 de historische overtocht naar Engeland had gemaakt.

Tijdens de Boerenoorlog kwam de Batavier Lijn plotseling in het middelpunt van de belangstelling te staan. Reeds in september 1900 had Koningin Wilhelmina de commandant van het pantserschip Hr. Ms. "Gelderland" telegrafisch de opdracht gegeven nadat het schip op 25 augustus 1900 vanuit Vlissingen op weg was gegaan naar de toenmalige Nederlands-Indiëkoers te zetten naar de Portugese haven Lourenço Marques om de grijze president Paul Krüger aan boord te nemen en naar Europa te brengen. In de oorlog tussen de Engelsen en de Boeren in Zuid-Afrika was dit een uiterst coene daad, die in de gehele wereld bewondering afdwong. Op 19

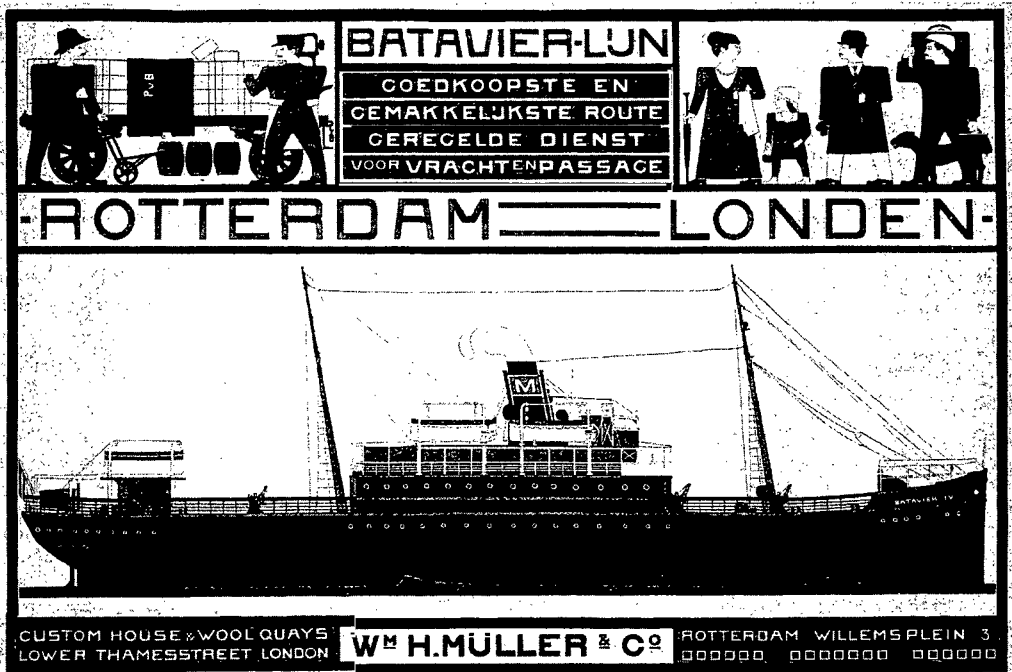
DAGELIJSCH DIENST (Uitgez. 3-Zondags)
 Vertrek Batardam .. 19^u | Vertrek Londen 12^u
 Aankomst Londen .. 10^u | Aankomst Batardam .. 5^u
 Voor inlichtingen:
WM. H. MÜLLER & Co's Passage- en Reisbureau
 COOLINGH 166 - ROTTERDAM

Een advertentie uit diezelfde tijd met de afvaartijden.

oktober scheepte Paul Krüger zich in en nog diezelfde dag verliet het Nederlandse oorlogsschip de Portugese haven. Om het aanlopen van Britse havens te vermijden werd er te Dares-Salaam en Djibouti gebunkerd en zonder verdere voorvallen bereikte het Nederlandse oorlogsschip op 22 november 1900 via het Suez kanaal de havenstad Marseille. In verband met de weersgesteldheid ging het schip voor anker in de haven La Joliette.

Het overlijden van Krüger

Na zijn komst in Europa vestigde Paul Krüger zich aanvankelijk in Nederland en daarna in Clarens in Zwitserland. Hij leefde er teruggetrokken omringd door een kleine schare getrouwen. Hij overleed daar op 14 juli 1904. Zijn stoffelijke resten werden naar Nederland overgebracht en voorlopig ter aarde besteld op de bekende begraafplaats "Oud Eik en Duinen" te 's-Gravenhage, in afwachting van de overbrenging naar Zuid-Afrika. Het overbrengen van het stoffelijk overschot van de oud-president naar Zuid-Afrika verliep echter allesbehalve vlot. Men had verwacht dat de Nederlandse regering een oorlogsschip ter beschikking zou stellen, maar dat gebeurde niet. De Britse regering bood formeel een oor-

Een reclameplaat van de Batavier lijn, in 1916 ontworpen door De Stijl-kunstenaar Bart van der Leck. De Batavier Lijn heeft er jaren achtereen reclame mee gemaakt. (Copyright B. van der Leck, 1994, c/o Beeldrecht Amsterdam.)

logsschip aan voor de uitvaart van de voormalige president, maar dat werd begrijpelijkerwijs niet geaccepteerd. De Zuid-Afrikaanse Post van 6 oktober 1904 schreef dat “het optreden van de Nederlandse regering in Zuid-Afrikaanse aangelegenheden de laatste jaren steeds gekenmerkt was door een overdreven vrees om Engeland voor het hoofd te stoten en door de daaruit geboren zucht om Engeland ter wille te zijn heeft men zich zelfs laten verleiden om onverantwoordelijk te handelen met betrekking tot de Boerenbelangen”. Gaarne had men Paul Krüger - die zulk een warme plaats in de Nederlandse harten had veroverd - in Nederlandse bodem begraven. Maar de Zuid-Afrikaanse Post van 27 oktober 1904 schreef daarover: “Doch de dode Krüger behoort aan zijn volk; zijn plaats is temidden der zijnen met wie hij geleefd, geleden en

gestreden heeft, bijna driekwart van een eeuw, als knaap en als oude man. Men heeft gewenst dat de Nederlandse regering een oorlogsschip ter beschikking zou stellen om den dode naar zijn vaderland over te brengen. Uit hoofde van etiquette of uit andere overwegingen is dit niet geschied. Daarop besloot de Nederlandsch - Zuid-Afrikaanse Vereeniging dat de voormalige president toch op een Nederlands schip dat speciaal daartoe was ingericht, onder eigen vlag, zou worden overgebracht op een wijze, die blijk zou geven van de grote eerbied, die men toedraagt aan Krüger, en aan de Boeren, aan het volk dat zich zo aan ons land verwant voelde, dat het een goede eeuw geleden -en hieraan mag nog wel eens worden herinnerd- aan de Nederlandse koning de soevereiniteit over Zuid-Afrika heeft willen opdragen. Men heeft in Nederland begrepen, dat het niet enkel

een voorrecht was, maar ook een plicht de oude president de laatste eer te bewijzen”.

Per Batavier naar Zuid-Afrika

Het Nederlandse koopvaardijship dat voor deze serene taak werd uitverkoren - omdat het spontaan door Anton Krüller beschikbaar werd gesteld - was het nieuwe stoomschip “Batavier VI”, behorend tot de Batavier Lijn (directie Wm.H. Müller & Co) te Rotterdam. Het was een in 1903 in Engeland gebouwd schip van 1.448 brt. De NRC was teleurgesteld dat het stoffelijk overschot van Paul Krüger “niet met een Hollandse oorlogsbodem werd teruggebracht en dat aan de dode president niet hetzelfde blijk van eerbied werd geschonken als aan den levende staatsman, toen op de rede van Lourenço Marques “de Gelderland” te zijner beschikking werd gesteld”.

De “Batavier VI” werd speciaal voor haar nieuwe taak toegerust. De romp van het schip werd geheel zwart geschilderd; de rouwkamer waarin de lijkst van de president zou worden geplaatst werd op het achterdek ingericht. De kist kwam op een katafalk in een nis te staan met daar omheen een hek. De gehele wand van de kamer was stemmig behangen en elektrische lampen verlichtten de donkere kamer. Het schip werd door kapitein W.J. Wilkens, één van de meest ervaren gezagvoerders van de Batavier Lijn, die normaal het bevel voerde over de “Batavier IV”, naar Kaapstad gevaren. Wilkens had indertijd ook president Steyn van Southampton naar Hoek van Holland gebracht en ook het bevel gevoerd over de schepen waarmee de Boeren-generaals naar Nederland waren gekomen. Door zijn relaties met de voormannen der Afrikaanders kwam hij in aanmerking om het stoffelijk overschot van Paul Krüger naar Zuid-Afrika te brengen. Ook de verdere bemanning van de “Batavier VI” werd met zorg gekozen. Op 27 oktober 1904 werd de kist met een lijkwagen van “Oud Eik en Duinen” afgehaald en via Rijswijk en Delft naar Rotterdam gebracht. Daar wachtten duizenden mensen de lijkstoet op. Een steeds groeiende menigte volgde in Rotterdam de

stoet op zijn weg langs de Coolingsingel en Westersingel naar het Willemsplein waar de “Batavier VI” aan de kade afgemeerd lag. Het havengebied zag zwart van de mensen. Tegen drie uur droegen de matrozen de zware kist gedrapeerd met de Transvaalse vlag aan boord van het schip. Vooraan als ceremoniemeester ging Anton Krüller en achter de lijkst volgden de schoonzoon van de president en zijn aangetrouwde kleinzoon advocaat Jacobsz en verder de heren Leyds, ds. Meerburg, jhr Kretschmar van Veen, Paul den Tex, secretaris van het Hoofdbestuur der Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Vereniging en tal van anderen. Onmiddellijk nadat de kist in de wijde, weelderige en stijlvol met elektrische gloeilampjes verlichte kamer was neergezet, kwam de heer De Ranitz, secretaris van HM Koningin-moeder aan boord om namens de vorstin een zilveren palmtak op de kist van oud-president Krüger te leggen. Korte tijd na de plechtige inscheping kwam het schip tegen vijf uur langzaam in beweging en vertrok van de kade, nagestaard door een grote schare belangstellenden. Krüller en enkele anderen deden het schip uitgeleide tot Hoek van Holland.

Door dit verhaal is het begrijpelijk dat er in Het Nationale Park De Hoge Veluwe enkele monumenten te vinden zijn die herinneren aan belangrijke Zuid-Afrikaanse personen als generaal Christiaan de Wet en president Martinus Steyn, maar het is onbegrijpelijk dat er geen monument is gemaakt voor Paul Krüger, destijds wel de belangrijkste leider in Zuid-Afrika.

Bram Haak

Lid van de werkgroep Geschiedenis

Bronnen: L.L.von Münching, *de geschiedenis van de Batavierlijn*, Franeker, 1994, hfst 4. Krüller-Müller, *honderd jaar bouwen en verzamelen*, verschillende auteurs, Haarlem 1988, p.48 en 286-290.

Het familielevens van de mezen is kleurig en vol actie

Laat in de winter en vroeg in het voorjaar verlaten de mannelijke mezen de groep, waarmee ze gedurende de wintermaanden hebben rondgezworven. Het is voor hen de tijd om een grondgebied (territorium) te gaan zoeken. Is er na een uitgebreid onderzoek een geschikt gebied gevonden, dan zal hij zijn heerschappij over zijn territorium uit gaan bazuinen. De zang vangt aan. Met de zang geeft een vogel zich bloot. Er moet dan ook een sterke drang aanwezig zijn om zich zo duidelijk te manifesteren. Niet alleen de afbakening van zijn gebied speelt een rol, maar niet minder belangrijk is het aantrekken van een vrouwtje. Door geluiden voort te brengen en het maken van gebaren en bewegingen beschikken vogels over een uitgebreide taal. Kleuren en patronen van het verenkleed spelen eveneens een rol. Een deel van deze taal noemen wij balts.

De zang geeft andere vogels veel informatie over de zanger zelf. Vrij vertaald naar menselijke maatstaven zou het zijn:

“Hier ben ik, een gezond (in dit geval) mezenmannelijke in het bezit van een prima stukje grondgebied, dat een wijfje zoekt. Alle mannen van mijn soort kunnen oprassen”.

Echter het gedrag van vogels is vanaf het prilste begin volledig instinctief, het is een deel van de genetische erfenis.

Op een goede dag zal er zich een vrouwtje bij hem voegen. Bij mezen zijn beide geslachten ongeveer gelijk van vorm en grootte. Toch zal het voor de geïnteresseerde waarnemer niet moeilijk zijn om in deze tijd beide seksen van elkaar te onderscheiden. Kleine parades, het op een bepaalde manier vliegen van het mannetje, een vrouwtje zich gedragend als een bedelend jong, het achter elkaar aanjagen behoren tot de “hofmakerijen”, die helpen de band tussen beiden te verstevigen. Hoewel reeds in de nawinter de paarvorming plaats vindt, komt pas bij het lengen der dagen de ontwikkeling van de geslachtsorganen op gang

onder hormonale invloeden.

Het grondgebied kan variëren van 'n halve tot zes ha. Alle soortgenoten worden hieruit geweerd. Aanspraak maken op hetzelfde voedsel is één van de belangrijkste redenen hiervoor. Zelden komt het hierbij tot gevechten. Imponeergedrag of een lichte schermutseling zijn meestal voldoende. Een grote hoeveelheid dreigbewegingen staan hierbij ter beschikking. Het zich opblazen om er zo groot en angstaanjagend uit te zien en het nadrukkelijk tonen van de verentekening behoren hiertoe.

Het einde van de vertoning is meestal het toegeven van de nederlaag door weg te gaan.

De sterkste vogels nemen de beste terreinen, waardoor ze de beste levenskansen hebben, hetgeen de soort ten goede komt. Het is waarschijnlijk het wijfje dat tenslotte de nestplaats bepaalt. Mannetjes kennen speciale baltsbehandelingen om de partner een geschikte nestplaats te tonen en maken daarbij gebruik van

hun verenpatroon.

Alle mezen zijn hollenbroeders. Elk holletje dat ze vinden stoppen ze vol met nestmateriaal; mos, plantendelen, kleine veertjes en vervulte dierenharen kunnen hiervoor dienen.

Mezen doen in feite niet meer dan de bodem van het hol bedekken en maken er een niet zo'n ingewikkeld geheel van.

De matkop hakt zelf een holte uit, meestal in vermolmd hout.

Even voor het begin van de legperiode begint het paren en dat zal verscheidene malen per dag gebeuren en duren tot na het leggen van het laatste ei.

Om eieren met voldoende voedingswaarde te produceren heeft het vrouwtje veel voedsel nodig en ze vertoont gedurende de legtijd dan ook een enorme eetlust. Ze stopt zich letterlijk vol, geassisteerd door het mannetje. Ongeveer iedere dag legt ze één wit eitje met rode vlekjes, variërend in aantal en schakering bij de diverse soorten. Tijdens het broeden, dat bij mezen door het wijfje gebeurt, is het mannetje druk bezig met het voeden en bewaken van zijn partner. Zo ontstaat een nauw contact, wat de band tussen beiden versterkt. Het vrouwtje kan zich inmiddels volledig aan de broedzorg wijden.

Na al deze voorbereidingen komt tenslotte het moment dat er kleine, roze kuikentjes uit het ei kruipen, hulpeloos en blind. Ze kunnen zich nauwelijks verplaatsen en zijn volledig afhankelijk van de ouders. Doch de oranje mondholte met de felgele snavelrand vormt een onweersaanbaar doelwit.

In het begin zijn de jongen bijna alleen maar mond en buik. Van mezen is bekend, dat ze wel 600-1000 rupsen per dag naar het nest brengen. De uitwerpselen van de jongen zijn in een vliesje verpakt. Eerst worden deze door de ouders opgegeten, later worden ze op enige afstand van het nest gedeponeerd om geen aanwijzingen te vormen voor eventuele rovers.

Als de jongen tenslotte dik, groot en vrijpostig zijn geworden, breekt de tijd van uitvliegen aan. Zo kan het gebeuren, dat na een dag of 14-18 (afhankelijk van de soort) een klein kopje voorzichtig naar buiten komt kijken om dikwijls weer snel te verdwijnen, alsof het schrikt van al die ruimte. Maar op een gegeven ogenblik waagt het de sprong naar het licht en het is verbazingwekkend hoe goed het al kan vliegen. Nummer twee zal al gauw volgen en vaak vliegt het in dezelfde richting als nummer één en binnen een kwartier kan het nest leeg zijn.

Om het hardst zitten ze in de bosjes te roepen. Er breken voor de ouders nog drukke dagen aan, alvorens het hele spul in staat zal zijn zichzelf van voedsel te voorzien.

Tot slot nog even aandacht voor de staartmees. In het vorige artikel werd reeds vermeld, dat deze vogel niet tot de mezenfamilie behoort. De "staart" klopt, maar een "mees" is het niet, ondanks de meesachtige gedragingen.

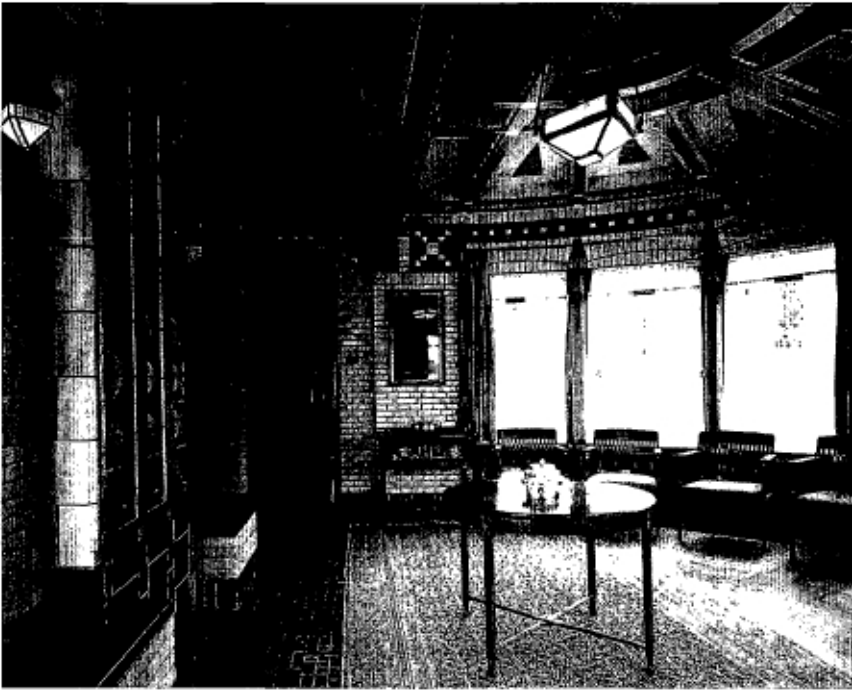
De staartmees behoort tot één van onze kunstigste nestbouwers. Een takvork of een dichte struik kan een geschikte plaats bieden. Wanneer het geraamte klaar is, wordt het bekleed met haar en donsveertjes en afgewerkt met spinrag en stukjes korstmoss. Eind februari wordt begonnen met de bouw van dit bewerkelijke, buidelvormige nest met de opening aan voorbovenzijde.

De oudervogel is genoodzaakt bij het broeden de staart over de rug te leggen. Zijn de jongen bijna volwassen dan kan het zijn dat hun staartjes aan alle kanten buitengaats steken. Het is rijkelijk de moeite waard om de komende tijd eens wat extra aandacht aan dit alles te schenken.

Winnie van der Horst

Gids en lid van de Faunawerkgroep

De Theekamer in het jachthuis

Zoals ik in de vorige aflevering vermeldde, heeft Berlage in het jachthuis niet alleen uitwendig, maar ook inwendig gestreefd naar symmetrie in het bouwwerk, maar dan met uitzondering van de zitkamer van mevrouw Kröller. Die symmetrie komt in het woongedeelte beneden tot uitdrukking in het doorlopen van de vloer van zwarte en groene mozaïeksteentjes van geperst glas van de woon/zitkamer naar de bibliotheek en de theekamer en in de uitwaaierende plafonds van de beide halfronde vertrekken, die niet alleen bakstenen, maar in de waaivorm ook mozaïeksteentjes bevatten. De waaivorm in de theekamer zou de opgaande zon voorstellen. Als pendant van de openhaard in de bibliotheek is er in de theekamer een zogenaamde tegelkachel of zoals deze in het Duits wordt genoemd een “Kachelofen”. Het woord “Kachel” in Kachelofen heeft niets te maken

met het Nederlandse woord kachel. “Kachel” betekent in dit geval tegel en er bestaat in het Duits ook een werkwoord “kacheln” dat betegelen betekent. Een tegelkachel is dus een verwarmingselement dat aan de buitenkant betegeld is. De tegels hebben niets te lijden, omdat in de tegelkachel zelf niet wordt gestookt. De verbrandingsruimte bevindt zich onder de tegelkachel in de kelder.

Het is een zeer oud systeem dat al door de Romeinen werd gebruikt en toen hypocaustum werd genoemd, letterlijk ondergrondse stookplaats. Het systeem werkt als volgt: onder de tegelkachel bevindt zich de werkelijke stookplaats, waar kolen of turf wordt verbrand. De tegelkachel bestaat uit gemetselde trekgaten, waardoor de verbrande gassen opstijgen naar de schoorsteen. Omdat dit vanwege de vele trekgaten met vertraging geschiedt, geven de afgevoerde gassen de meeste warmte af aan de

trekgaten, waardoor de gehele tegelkachel warm wordt en warmte begint uit te stralen. Een voordeel van dit systeem is dat de warmte niet onmiddellijk door de schoorsteen kan ontsnappen, maar lange tijd in de tegelkachel wordt vastgehouden. In vele Duitse Gasthöfe is een dergelijke "Kachelofen" nog te vinden. Voor Nederland is een dergelijke manier van verwarmen iets buitenissigs. Hier kunnen we ongetwijfeld de invloed van mevrouw Krölller vaststellen, die deze manier van verwarmen van huis uit kende en in het jachthuis liet toepassen. Het lijkt mij in elk geval zeer onwaarschijnlijk dat Berlage deze oplossing heeft bedacht.

Kijken we naar de raampartij in de theekamer, dan is er een groot verschil met de bibliotheek. Daar kleine ramen om de wereld buiten te sluiten (of zijn de ramen zo klein omdat er een royale boekenkast langs de wand moest komen?), in de theekamer zijn de verwarmingselementen laag gehouden om de ramen, wederom gescheiden door travertinzuiltjes, zo groot mogelijk te maken, waardoor zoveel mogelijk licht in de

kamer kan vallen.

De overgang van de woonkamer naar de theekamer roept een reactie op. Dat komt vooral door het meubilair. In de woonkamer staan de forse en statige meubels van coromandelhout van Berlage, terwijl de fijnere en rankere stoeltjes van teakhout in de theekamer door Henry van de Velde werden ontworpen. Deze meubels markeren duidelijk het verschil in stijl tussen deze beide architecten. De stoeljes in de theekamer zijn klein van formaat, maar passen goed bij de zeer lage vensterbanken. Behalve de stoeltjes bevinden zich in de theekamer nog twee theemeubels met de gebruikelijke in dit geval gele serviezen en er hangen twee Chinese schilderijen die een man en een vrouw in rouwklaren laten zien. De figuren zijn op zijde geschilderd. Vroeger stonden er aan weerskanten van de tegelkachel ook nog twee kamelen uit de T'ang Dynastie, maar die zijn inmiddels (uit voorzorg?) verdwenen.

Bram Haak

Lid van de werkgroep Geschiedenis

In gesprek met Henny van Veldhuizen

De officiële datum is 1 mei 2000 maar vanaf 27 maart a.s. zal ze niet meer aanwezig zijn achter de balie: Henny van Veldhuizen, die sinds 1990 het vertrouwde gezicht is van het bezoekerscentrum van de Hoge Veluwe.

Samen met haar man Evert gaat ze in "het hoge Noorden" (Groningen) een nieuw bestaan opbouwen. Het was voor Jelly Wetsteijn en ondergetekende aanleiding om een gesprekje met haar te hebben.

We zijn nieuwsgierig: haar betrokkenheid bij de Hoge Veluwe was altijd overduidelijk aanwezig - vanwaar die band? - maar óók de vraag, waarom ga je dit loslaten?

De relatie met de Hoge Veluwe is via de Van Veldhuizens al heel oud. Reeds in 1677, werk-

ten leden van de familie Van Veldhuizen op het landgoed De Pampelt en ook de vader van Evert is er nog geboren. Toen echter de heer Krölller (de firma Wm. H. Müller & Co.) in 1913 het landgoed kocht (Evert's vader was toen 7 jaar), moesten arbeiders en boeren verhuizen naar woningen in Hoenderloo.

De ouders van Henny brachten hun liefde voor de natuur op hun dochter over en het sprak bijna vanzelf, dat toen Evert's werkzaamheden bij het Jongenshuis te Hoenderbo en het C.I.O.S te Arnhem hen in 1989 naar Hoenderloo deed verhuizen, het deze plaats was waar ze zich thuis en gelukkig voelden.

De genoegelijke contacten met de burens, het vrijwilligerswerk o.a. voor de kerk, het actief

betrokken zijn bij het verenigingsleven, het werk als apothekersassistente bij huisarts Soeters en later de eigen pedicurepraktijk, gaven het leven daar, temidden van de schitterende natuur, warmte, voldoening en geborgenheid.

In de jaren dat de opvoeding van de kinderen veel activiteiten op (vrijwilligers) werkgebied deed afnemen, bleef o.a. het contact met de plaatselijke vereniging "Hoenderloo's Belang" bestaan.

En dat had grote gevolgen, want daar groeide de vriendschap met Bert Sniijders.

Toen de kinderen, een zoon en een dochter, eenmaal de deur uit waren en het verlangen om weer (vrijwilligers-)werk te doen steeds sterker werd, was het slechts een kleine stap om Bert Sniijders te vragen of er voor haar een plaats gevonden kon worden op de Hoge Veluwe.

Op 23 februari 1980 was het zover: het Park opende zijn poorten voor de Van Goghtentoonstelling in het Kröller Müller Museum ook in de avonduren en zo startte zij daar met een functie aan de balie van wat toen nog "De Aanschouw" heette.

Dat was, en zal tot aan de laatste werkdag een kolfje naar haar hand zijn: de contacten met bezoekers, het aanspreekpunt voor de vrijwilligers en medewerksters uit het winkeltje, de opvang van de gidsen, het samenwerken met de collega's, het overleg en regelen met de mensen van de witte en blauwe fietsen, kortom het gevoel de mensen (steeds weer de MENSEN) een plezier te doen, het ze naar de zin te maken, iedereen laten weten, dat men welkom is.... "Een bezoekerscentrum", aldus Henny, "moet een soort thuishaven zijn" en ze voegt er aan toe "hoe drukker het is hoe beter!" Daarom was er in al die jaren nooit een dag, waarop ze met tegenzin naar haar werk ging.

En ook op de stille dagen bleef de verveling uit, want voor Henny was geen stukje papier veilig, ze ging tekenen.

In de loop van de jaren zijn talloze kleine en grotere juweeltjes ontstaan, die altijd een sfeerbeeld geven van het Park, dat ons allen zo na

aan het hart ligt.

Over een datum bestaat op het moment dat we dit schrijven nog geen zekerheid, maar de toezegging is er: in de Koperen Kop komt een expositie van een aantal van haar tekeningen en aquarellen.

Dat wordt een mooie afsluiting van haar Hoge Veluweperiode.

De vraag naar het waarom van het afscheid blijft hangen; dan, voorzichtig, komen er redenen.

De bomen rond het huis zijn in 30 jaar wel erg gegroeid, nemen veel van het natuurlijke licht weg, versombereren het huis.

De gemoedelijke omgang met de burens is veranderd; nieuwe bewoners hebben van hun landhuis een goed beveiligde vesting gemaakt, waarin ze vooral op zichzelf geconcentreerd zijn.

En een heel belangrijke rol speelt ook dat ze sinds enige tijd gehoorklachten heeft door het enorme lawaai dat met name door (school)groepen geproduceerd wordt in het bezoekerscentrum.

Henny geeft het toe: er zal in Fraamklap bij Middelstum zeker heimwee zijn naar het vele

goede, dat ze hier ook achterlaat, maar de horizon lokt, "we kunnen de zon zien opkomen en ondergaan".

De uitdaging om daar een nieuwe start te maken is onweerstaanbaar; het samen met Evert bouwen aan een onbekende toekomst zal aan beider leven een heel bijzondere invulling geven.

Tenslotte nog een persoonlijk woord.

Want, lieve Henny, wij allen die je zo node zien

vertrekken, hebben genoten van en zijn je dankbaar voor al je goede zorgen, je warmte, aandacht en luisterend oor.

Geniet van je nieuwe leven en weet dat onze beste wensen je zullen vergezellen

Mede namens Jelly Wetsteijn (coördinator
Bezetting WinkelBezoekerscentrum)

Liesje Osborn

Lid van de werkgroep Gidsen

Mededelingen vanuit de Vereniging

Redactie

Sinds december 1999 is er in de redactie naarstig op zoek naar een nieuwe redactiemedewerker. Indien u belangstelling heeft om in de redactie zitting te nemen en interesse heeft om

mee te werken aan het maken van 4 Schouwen per jaar verzoeken wij u contact op te nemen met een van de redactiemedewerkers. De adressen met telefoonnummers vindt u op de binnenzijde van de omslag.

Vrijwilligersprijs voor Vrienden van de Hoge Veluwe

De werkgroep Dennenscheerders heeft voor de tweede keer in enkele jaren een prijs gewonnen met een in het kader van het Zomerkamp uitgevoerd project.

Werd in 1993 De Gelderse Roos in ontvangst genomen, thans ging het om de Louise de Brauwprijs ter grootte van f 5000,-, welk bedrag moet worden besteed aan een Vrijwilligersproject.

Het winnende project was de Knuppelbrug nabij de Hubertusvijver waaraan onder de bezielende leiding van Ed Quax en Ad Peters acht weken lang dagelijks werd gewerkt.

Aan dit project werd meegewerkt door vrijwilligers uit het gehele land, waaronder gehandicapten, die tijdens het werk gratis in Het Park mochten kamperen. Het resultaat van het werk is ondermeer dat niet alleen valide wandelaars, doch ook rolstoelgebruikers via de brug de gelegenheid hebben te genieten van een mooi stukje natuur in een moerasachtig gebied.

Ad Peters neemt de prijs in ontvangst.

Mededelingen vanuit Het Park

Mededelingen van de Parkdirectie

In 1999 lag het aantal bezoekers op 602.000 wat 5000 lager is dan het aantal in 1998 namelijk 607.000 bezoekers. Indien de jaarkarthouders worden verdisconteerd in het aantal bezoekers over 1999 zou dit uitkomen op 752.000. Dit jaar is veelbelovend begonnen met in de eerste maand 6% meer bezoekers dan in het vorig jaar over dezelfde periode.

Begroting 2000

Het Algemeen Bestuur van de Stichting heeft in de vergadering van onlangs de begroting voor 2000 is vastgesteld. Enige belangrijke punten daarin zijn de volgende.

* Verhoging van de toegangsprijs. De dagkaart volwassenen wordt f 8,-

- * Besloten is het stuifzandproject uit te voeren. Voorwaarden zijn wel dat een belangrijk deel van de kosten door derden worden gefinancierd (een gedeelte van de benodigde gelden is middels sponsoring binnen gekomen) en dat de benodigde vergunningen worden verkregen
- * In samenwerking met de Tros is besloten een nieuwe Hoge Veluwe film te laten maken, mits ook hiervoor een financiële bijdrage van derden kan worden verkregen
- * Enige aanpassingen in het Bezoekerscentrum en Museonder, te weten maatregelen tegen de geluidsoverlast; vernieuwing van de diashow in het Museonder en een maquette met videofilm van het jachthuis St. Hubertus
- * Een hernieuwde inventarisatie van de bosverjonging om de eventuele effecten vast te stel-

- len van de begrazing door grote hoefdieren en de standverlaging tot nu toe.
- * Uitbreiding van de zaalruimte van De Koperen Kop door het nog open gedeelte van de veranda te verbouwen tot een kleine zaal
 - * Een deel van de beschoeiing rond de vijver bij het jachthuis zal worden vernieuwd.
 - * Er is een PR- en Marketingplan in voorbereiding waarbij als doelgroep de bungalowparken, kampeerlocaties, hotels en pensions in de provincie Gelderland zijn gekozen. Tevens is er in maart een Persdag voor journalisten. Men is op de Vakantiebeurs in Utrecht aanwezig geweest en ook op de Vakantie salon van Antwerpen zal men aanwezig zijn.
 - * Deze zomer wordt de verbreding van het bestaande fietspad van het Marchantplein van en naar het Kröller-Müller Museum gerealiseerd.
 - * Er zal gelegenheid zijn om in het jachthuis St. Hubertus te trouwen. De aanvragen kunnen via de gemeente Ede worden ingediend. Tevens is de openstelling van jachthuis St. Hubertus in de weekenden van de wintermaanden goed bevallen.
 - * De grondruil tussen Gemeente Otterlo en het Nationaal Park is nagenoeg afgerond. De notariële aktes zijn opgesteld en kunnen getekend worden.

Wildbeheer

Het afschot van edelherten en moeflons ligt redelijk op schema; het voorgenomen afschot zal waarschijnlijk kunnen worden gerealiseerd. Het afschot van wilde zwijnen verloopt moeizaam.

Voorgenomen is om ook onder reeën afschot te gaan verrichten. De vergunningaanvraag wordt voorbereid. De populatie vertoont duidelijke tekenen van slechte conditie en welzijn. Dit blijkt uit de waarneming dat een meer dan gemiddeld aantal individuen in een zichtbaar slechte conditie verkeert en dat te veel kalveren niet overleven. Door het aantal volwassen dieren wat te verlagen kan door de ontstane ruimte het welzijn van de overblijvende dieren worden verbeterd, hetgeen ook de overlevingskansen voor de kalveren verbeterd. Oorzaken van de geconstateerde ontwikkeling lijken te zijn dat een aantal jaren geen afschot is verricht en dat na 1995, toen de tussenrasters werden geruimd, de reeën concurrentie onder vinden van de edelherten.

Mededelingen vanuit het Museum

Tentoonstelling Chris Beekman

In het Kröller-Müller Museum is nog tot 30 april 2000 de tentoonstelling te zien van werken van de kunstenaar Chris Beekman (1887-1964). De aanleiding tot deze tentoonstelling wordt gevormd door de schenking door Ger Harmsen van het archief van Chris Beekman aan het Kröller-Müller Museum. Tegelijk met de ten-

toonstelling is bij de Uitgeverij SUN te Nijmegen de publicatie verschenen van Ger Harmsen: Chris Beekman, een kunstenaarsleven (1887-1964). Het Museum is geopend van dinsdag tot en met zondag en op feestdagen van 10.00-17.00 uur. Op maandag en op Nieuwjaarsdag is het Museum gesloten.

vereniging 'vrienden van de hoge veluwe'

Uit de Statuten:

Artikel 3:

1. De vereniging heeft primair ten doel het vergroten van de belangstelling voor Het Nationale Park "De Hoge Veluwe" (hierna te noemen: Het Park) en het desgevraagd bijstaan van de Stichting genaamd "Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe" (hierna te noemen: Het Park). Verder heeft de vereniging ten doel het desgevraagd bijstaan van het Stichting Kröller-Müller Museum (hierna te noemen: het Museum).
 2. De vereniging tracht dit doel onder meer te bereiken door:
 - a. jaarlijks één of meer Hoge Veluwe-dagen en/of andere manifestaties te organiseren;
 - b. werkgroepen te vormen tot het bestuderen van flora, fauna, geschiedenis en andere onderwerpen Het Park en het Museum betreffend;
 - c. werkgroepen te vormen tot het op verzoek van Het Park en/of Museum door vrijwilligers verrichten van werkzaamheden;
 - d. publicaties doen verschijnen alsmede het verzorgen van voorlichting en rondleidingen;
 - e. al wat verder kan bijdragen tot het in artikel 3.1 genoemde doel (mits niet tredend in de bevoegdheden van Het Park en/of het Museum), met name door het aankweken van een band onder hen, die belangstelling koesteren voor Het Park en/of het Museum.
-

Bestuur:

W.H. Borst	- erevoorzitter
Mr. J. Drijber	- erevoorzitter
Ir. M.J. Hijink	- voorzitter
H. van Tuil	- vice-voorzitter
H.H.M. Grool-Dohle	- secretaris/PR
	Sijsseltselaan 17, 6711 JE Ede, tel.: 0318-611251
J.G. Trapman RA	- penningmeester
	Lek 22, 2911GB Nieuwerkerk a/d IJssel, tel.: 0180-319878
Mr. W. Blanken	- burgemeester van Ede
Mr. G.J. de Graaf	- burgemeester van Apeldoorn
Mr. P. Scholten	- burgemeester van Arnhem
A.J.M. Barendrecht	- coördinator Dennenscheerders
M. Drijer	- coördinator Fotowerkgroep
P.B. Hofman	- coördinator Geschiedeniswerkgroep
H. de Hoop	- coördinator Florawerkgroep
Vacature	- coördinator Redactie
G. Sanders	- coördinator Faunawerkgroep
M.T.M. Smeets	- coördinator Thema- en Hoge Veluwedagen
A. Tempel	- coördinator werkgroep Gidsen
J.H.L. de Vries	- coördinator Werkgroep kunst en cultuur
	- coördinator Werkgroep rondleidingen St. Hubertus
J.L. Wetsteijn	- coördinator Winkel Bezoekerscentrum

De Vereniging van Vrienden van de Hoge Veluwe is gevestigd in Hoenderloo en ingeschreven in het Verenigingsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer V 101039.

De minimum-contributie bedraagt f 30,-. Lidmaatschap voor het leven f 350,-. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig lid worden voor tenminste f 30,- per jaar. 'De Schouw' wordt U gratis toegezonden. De leden ontvangen jaarlijks een accept-girokaart ter voldoening van de contributie. Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Het lidmaatschap van de vereniging geeft geen recht op gratis toegang tot Het Park.

Aanmeldingen, adreswijzigingen e.d.:

Ledenadministratie Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe, Mevrouw J.A. Verweij-van Bergen Henegouwen, Rogakker 22, 6741 ER Lunteren, tel.: 0318-483406.

Postgiro 951993 t.n.v. Vereniging Vrienden v.d. Hoge Veluwe.

Programma

15 april 2000	Algemene Ledenvergadering Mededelingen door de voorzitter de heer Ir. M.J. Hijink Beheer Nationale Park door de heer H.A. Bruning en/of A.J. Snijders
3 juni 2000	Themadag verzorgd door de Faunawerkgroep (de heer C.P. van de Bund)
19 augustus 2000	Zomer Hogeveluwedag Libellen, overlevenden uit de oertijd door de heer J. Teeuwen
23 september 2000	Herfst Hogeveluwedag Midwinter, folklore, winteraardigheden en -narigheden door de heer en mevrouw Grootjans
25 november 2000	Themadag verzorgd door de stichting Jac. Gazenbeek (L. Fraanje)
30 december 2000	Oudejaarswandeling

Kempavonden

4 april 2000	Kempavond, de heer R. van de Vegte
---------------------	------------------------------------

Instuifzondagen kemperberg

26 maart 2000	11.00 - 16.00 uur	Met om 12.00 uur Gregor Stordiau, zie Schouw 4-1999
16 april 2000	11.00 - 16.00 uur	
7 mei 2000	11.00 - 16.00 uur	
28 mei 2000	11.00 - 16.00 uur	
18 juni 2000	11.00 - 16.00 uur	